

BUITYJE SUSIDARANČIŲ
PAVOJINGŲJŲ
ATLIEKŲ
RŪŠIAVIMO
VADOVAS

KOKIOS ATLIEKOS YRA PAVOJINGOS?	3
KAIP ATPAŽINTI PAVOJINGAS ATLIEKAS?	3
NAUDINGOS NUORODOS	6
KUR ATIDUOTI PAVOJINGAS ATLIEKAS?	6
1. BUITIES CHEMINĖS MEDŽIAGOS	8
1.1. NAMŲ VALYMO IR ASMENS HIGIENOS PRIEMONĖS	9
1.2. AEROZOLIŲ BALIONĖLIAI	10
1.3. DAŽAI, LAKAI, RAŠALAS IR KLIJAI	11
1.4. NEPROFESIONALIAJAM NAUDOJIMUI SKIRTI PESTICIDAI BEI TRĄŠOS	12
1.5. FOTOGRAFIJOS CHEMIKALAI	13
1.6. PAVOJINGOMIS MEDŽIAGOMIS UŽTERŠTOS PAKUOTĖS	14
2. BUITINĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ATLIEKOS	16
2.1. VAISTAI	16
2.2. AŠTRŪS INSTRUMENTAI IR KITOS GALIMAI UŽKREČIAMOS ATLIEKOS	17
3. STATYBOS IR GRIOVIMO ATLIEKOS	18
3.1. ASBESTO ATLIEKOS	18
4. AUTOMOBILIŲ PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ ATLIEKOS	19
4.1. TEPALŲ, DEGALŲ FILTRAI IR UŽTERŠTOS SUGERIANČIOS MEDŽIAGOS	19
4.2. AUTOMOBILIŲ PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS, PAVIRŠIŲ POLIRUOKLIAI IR AUŠINAMIEJI SKYSČIAI	20
5. ATLIEKOS, KURIOSE YRA GYVSIDABRIO	21
6. ELEKTROS IR ELEKTRONINĖS ĮRANGOS ATLIEKOS	22
LITERATŪROS ŠALTINIAI	24

KOKIOS ATLIEKOS YRA PAVOJINGOS?

Pavojingos atliekos – tai medžiagos, kurios gali padaryti žalos žmogaus ar gyvūnų sveikatai bei aplinkai, pasižyminčios bent viena iš šių savybių:

- Sprogstamoji medžiaga ir preparatai;
- Labai degi;
- Dirginanti;
- Kenksminga;
- Toksiška;
- Kancerogeninė;
- Ėdi;
- Infekcinė.

KAIP ATPAŽINTI PAVOJINGAS ATLIEKAS?

Buityje susidarančias pavojingas atliekas identifikuoti ir atskirti nuo nepavojingųjų galima:

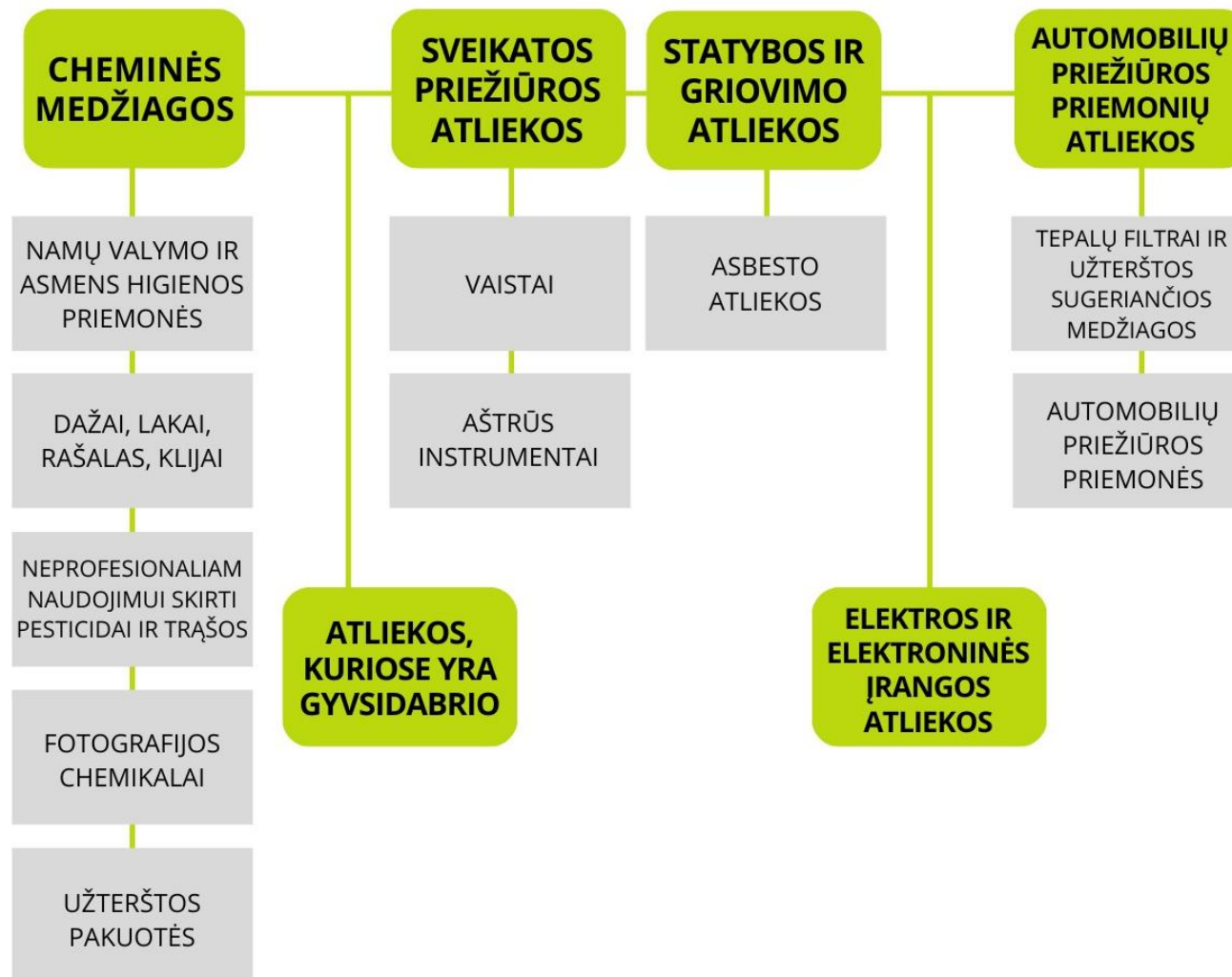
- pagal ant gamintojo pakuotės pateiktą informaciją – remiantis pavojingumą nusakančiais simboliais (pavojaus piktogramomis (žr. 1 pav.));
- remiantis produktų ar jų sudedamųjų dalių pavojingosiomis savybėmis;
- remiantis išankstine informacija, kuomet iš anksto žinoma, kad tokie produktai, gaminiai ar medžiagos priskiriami pavojingiesiems ir jų atliekų tvarkymas turi būti atskiras nuo bendro komunalinių atliekų srauto.

Buityje susidarančių pavojingųjų atliekų rūšiavimo vadove pateikiamas atskirų buityje susidarančių pavojingųjų atliekų srautų apibūdinimas bei savybės, padedančios atskirti pavojingas atliekas bei rekomendacijos kaip tokio tipo atliekas rūšiuoti.

PIKTOGRAMOS	SAVYBĖS, DĖL KURIŲ ATLIEKOS TAMPA PAVOJINGOMIS
	SPROGSTANTI BOMBA 1. NESTABILIOS SPROGSTANČIOS MEDŽIAGOS 2. SAVAIME REAGUOJANČIOS MEDŽIAGOS IR MIŠINIAI 3. ORGANINIAI PEROKSIDAI
	LIEPSNOJANTIS LANKAS 1. OKSIDUOJANČIOSIOS DUJOS 2. OKSIDUOJANTIEJI SKYSČIAI 3. OKSIDUOJANČIOSIOS KIETOSIOS MEDŽIAGOS
	LIEPSNA 1. DEGIOSIOS DUJOS, KIETOSIOS MEDŽIAGOS 2. DEGIEJI AEROZOLIAI, SKYSČIAI 3. SAVAIME REAGUOJANČIOS MEDŽIAGOS IR MIŠINIAI 4. PIROFORINIAI SKYSČIAI, KIETOSIOS MEDŽIAGOS 5. SAVAIME KAISTANČIOS MEDŽIAGOS IR MIŠINIAI 6. MEDŽIAGOS IR MIŠINIAI, KONTAKTUODAMI SU VANDENIU IŠSKIRIANTYS DEGIĄSIAS DUJAS 7. ORGANINIAI PEROKSIDAI
	DUJŲ BALIŌNAS 1. SLĖGIO VEIKIAMOS DUJOS 2. SUSLĖGTOSIOS DUJOS 3. SUSKYSTINTOSIOS DUJOS 4. ATŠALDYTOS SUSKYSTINTOS DUJOS 5. IŠTIRPINTOSIOS DUJOS
	KOROZIJA 1. ĖSDINA METALĄ 2. ODOS ĖSDINIMAS 3. SMARKUS AKIŲ PAŽEIDIMAS
	KAUKOLĖ IR SUKRYŽIUOTI KAULAI 1. ŪMUS TOKSIŠKUMAS (PRARIJUS, PER ODA, ĮKVĖPUS)
	PAVOJAI SVEIKATAI 1. KVĖPAVIMO TAKŲ JAUTRINIMAS 2. MUTAGENINIS POVEIKIS LYTINĖMS LĄSTELĖMS 3. KANCEROGENIŠKUMAS 4. TOKSINIS POVEIKIS REPRODUKCIJAI 5. SPECIFINIS TOKSIŠKUMAS KONKREČIAM ORGANUI (VIENKARTINIS / KARTOTINIS POVEIKIS) 6. PLAUCIŲ PAKENKIMO PRARIJUS PAVOJUS
	ŠAUKTUKAS 1. ŪMUS TOKSIŠKUMAS (PRARIJUS, PER ODA, ĮKVĖPUS) 2. ODOS, AKIŲ DIRGINIMAS 3. ODOS JAUTRINIMAS 4. SPECIFINIS TOKSIŠKUMAS KONKREČIAM ORGANUI (VIENKARTINIS POVEIKIS) 5. KVĖPAVIMO TAKŲ DIRGINIMAS 6. NARKOTINIS POVEIKIS
	APLINKA 1. PAVOJINGA VANDENS APLINKAI

1 pav. Pavojingų medžiagų ženklavimas ir savybės, dėl kurių jos tampa pavojingomis

1 pav. Buityje susidarančių pavojingųjų atliekų rūšys (1)

NAUDINGOS NUORODOS

Lengvesniam pavojingų atliekų identifikavimui ir klasifikavimui galima panaudoti elektroninį įrankį, kurį rasite paspaudę [čia](#).

KUR ATIDUOTI PAVOJINGAS ATLIEKAS?

Pavojingųjų atliekų **NEGALIMA** išmesti / išpilti į komunalinių atliekų konteinerius ir kanalizaciją.

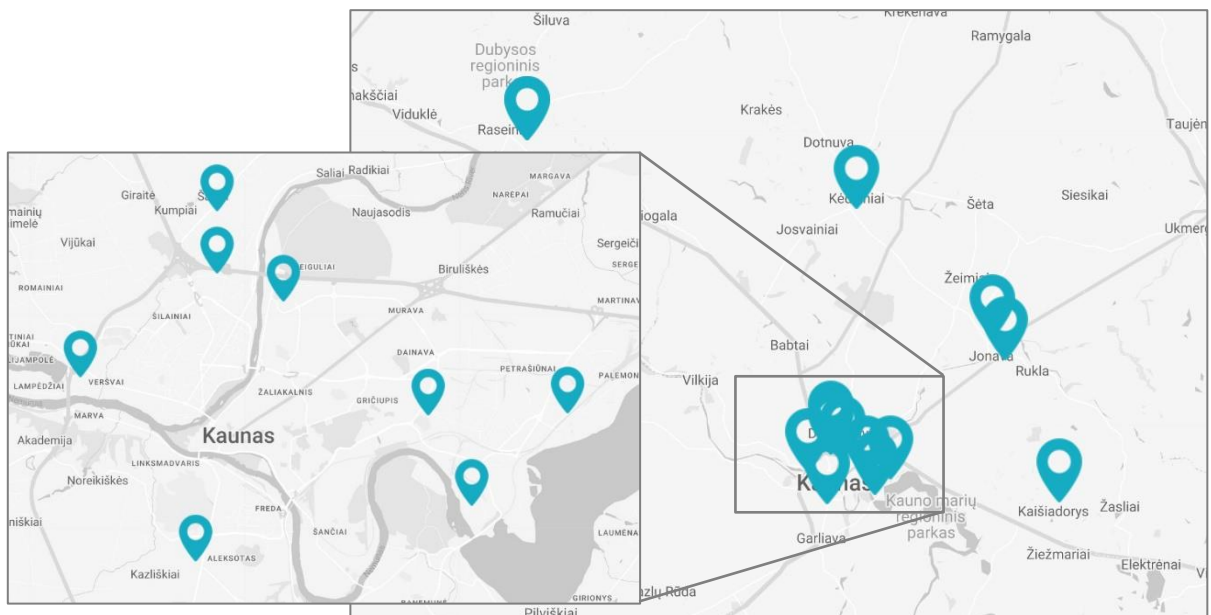
Buityje susidarančios pavojingosios atliekos turi būti pristatomos į savivaldybių didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles (toliau – DGASA) arba į savivaldybės nurodytas vietas. Adresus, kur atiduoti pavojingas atliekas galima rasti savivaldybių ar jų komunalinių atliekų tvarkymo sistemų administratorių internetiniuose puslapiuose (žr. apačioje).

Gyventojai vaistinius preparatus turi nemokamai atiduoti vaistinėms, o veterinarinius vaistus – veterinarijos vaistinėms.

Elektros ir elektroninės įrangos atliekos gali būti pristatomos į šių atliekų surinkimo vietas (prekybos centruose ar kitose platinimo vietose, degalinėse, pašto skyriuose, taisyklose, švietimo įstaigose ir pan.).

Nuorodos į Kauno regiono savivaldybių administracijų internetinius puslapius:

- Kauno miesto savivaldybės administracija <https://www.kaunas.lt/>
- Kauno rajono savivaldybės administracija <https://www.krs.lt/>
- Kėdainių rajono savivaldybės administracija <https://www.kedainiai.lt/>
- Jonavos rajono savivaldybės administracija <https://www.jonava.lt/>
- Kaišiadorių rajono savivaldybės administracija <https://kaisiadorys.lt/>
- Raseinių rajono savivaldybės administracija <https://www.raseiniai.lt/>
- VšĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centras <https://www.kaunoratl.lt/>

2 pav. Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių žemėlapis (Šaltinis <https://atliekukultura.lt/atlieku-kulturos-zemelapis/>)

KAUNO RATC PAVOJINGŲ ATLIEKŲ SURINKIMO VIETOS

Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelės

KAUNAS

Energetikų g. 60
Kaunas
(privažiavimas iš Nemajūnų g. 15B)
Tel. +370 682 55783

Raudondvario pl. 155D
Kaunas
Tel. +370 682 55782

Kuršių g. 9E
Kaunas
Tel. +370 673 15855

Palemono g. 12E
Kaunas
Tel. +370 683 38403

Vandžiolgos pl. 92B
Kaunas
Tel. +370 683 03874

Chemijos g. 4E
Kaunas
Tel. +370 683 03916

Julijanavos g. 1A
Kaunas
Tel. +370 600 63695

Ašigalio g. 20A
Kaunas
Tel. +370 600 63742

II-V: 10:00-19:00
VI: 9:00-16:00
Pietų pertrauka: 13:00-13:45
VII-I: nedirba

KĖDAINIAI

J. Basanavičiaus g. 97A
Kėdainiai
Tel. +370 682 55784

II-V: 10:00-19:00
VI: 9:00-16:00
Pietų pertrauka: 13:00-13:45
VII-I: nedirba

RASEINIAI

Kalniškių k. 1
Raseinių r.
Tel. +370 683 38410

Smėlynų g. 9
Gėluvos k., Ariogalos sen., Raseinių r.
Tel. +370 678 54086

II-V: 10:00-19:00
VI: 9:00-16:00
Pietų pertrauka: 13:00-13:45
VII-I: nedirba

JONAVA

Darbininkų g. 19
Jonava
Tel. +370 683 04871

II-V: 10:00-19:00
VI: 9:00-16:00
Pietų pertrauka: 13:00-13:45
VII-I: nedirba

Jonalaukio k.
Jonavos r.
Tel. +370 683 38483

I-V: 9:00-18:00
Pietų pertrauka:
13:00-13:45
VI-VII: nedirba

KAIŠIADORYS

Vytauto Didžiojo g. 136
Kaišiadorys
Tel. +370 683 38321

Topolių g. 102
Užtakų k., Rumšiškių sen., Kaišiadorių r.

II-V: 10:00-19:00
VI: 9:00-16:00
Pietų pertrauka: 13:00-13:45
VII-I: nedirba

Švenčių dienomis atliekų priėmimo aikštelės nedirba.
Švenčių dienų išvakarėse darbo dienos trukmė sutrumpinama viena valanda.

Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių adresai, tel.nr. ir kt. informacija pateikiama Kauno regiono atliekų tvarkymo centro internetiniame puslapyje <https://www.kaunoradc.lt/>

1. BUITIES CHEMINĖS MEDŽIAGOS

Į šią kategoriją įeina įvairios buityje naudojamos cheminės medžiagos ir mišiniai kartu su pakuote.

Buitinės chemijos produktai gali būti skirstomi į mažai pavojingas medžiagas, tokias kaip plovikliai ir skalbimo milteliai, ir pavojingesnes medžiagas, tokias kaip chloro balikliai ir peroksidai, kurie yra toksiški (gali būti kenksmingi žmogui bei aplinkai) ir esdinantys.

Buitinės chemijos produktai turi daug skirtingų pavojingųjų savybių, todėl nuspręsti, kurios yra svarbiausios, reikia įvertinus **gaminio etiketę**. Pagal gamintojo pateikiamą informaciją, įvairios medžiagos ir mišiniai, turintys pavojingųjų savybių žymimi simboliais (pavojaus piktogramomis).

Gyventojams svarbu atkreipti dėmesį, kad atliekos, pasižyminčios įvairiomis pavojingosiomis savybėmis, pavyzdžiui, oksiduojančios, degios, esdinančios ir toksiškos žmogui bei aplinkai, prieš perduodant jas atliekų tvarkytojui ar prieš išvežant jas į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelę, turi būti rūšiuojamos ir laikomos atskirai.

Svarbu, kad pavojingosiomis savybėmis pasižyminčios atliekos neišsiliėtų, neišbyrėtų ar kitaip neužterštų kitų atliekų srautų.

3 pav. Atliekų pavojingumą nusakantys simboliai (pavojaus piktogramos). Viršuje pavaizduoti nauji sutartiniai ženklinimo simboliai, apačioje – seni, naudoti iki 2015 m.

SVARBU! Buityje susidarančių pavojingųjų cheminių medžiagų ir mišinių negalima išmesti į mišrių komunalinių atliekų kontenerius ir išpilti į kanalizaciją – tokios atliekos turi būti tvarkomos atskirai.

1.1. NAMŲ VALYMO IR ASMENS HIGIENOS PRIEMONĖS

4 pav. Namų valymo ir higienos priemonių pavyzdys (1)

Daug kasdien naudojamų valymo ir asmens higienos priemonių likusios nepanaudotos ar pasibaigus jų galiojimo laikui gali tapti pavojingosiomis atliekomis, nes jų sudėtyje dažnai yra tirpiklių, rūgščių, bazių, abrazyvinių medžiagų, paviršinio aktyvumo medžiagų, baliklių ir kitų pavojingų sudedamųjų dalių.

Toksiškos (žmogui ir aplinkai) buitinės atliekos apima ploviklius, dezinfekavimo priemones ir paviršių valiklius. **Ėsdinančias atliekas** sudaro chloro balikliai, peroksidai, hipochloritai. **Degioms atliekoms** priskiriami tirpikliai, tokie kaip acetonas (nagų lako valiklyje), kai kurie kanalizacijos valikliai, kai kurie grindų ir baldų lakai ir alkoholiai, tokie kaip chirurginis spiritas ar metilo spiritas.

Šioms pavojingoms atliekoms priskiriami atliekų kodai:

- Nagų laką sudaro 4 pagrindiniai ingredientai: polimerai, tirpikliai, plastifikatoriai ir pigmentai – nagų lako atliekoms priskiriamas 20 01 13* atliekos kodas;
- Įvairios buityje susidaranti rūgštys ar šarmai priskiriami kodams 20 01 14* ar 20 01 15* ;
- Plaukų dažams, kuriuose yra pavojingųjų medžiagų, priskiriamas 20 01 29* atliekos kodas.

Praktiškai tuščios pakuotės nuo namų valymo ir higienos priemonių, ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6

Tvarkymo rekomendacijos

Pavojaus piktogramomis ar pavojingumą nusakančiais simboliais pažymėti namų valymo ir asmens higienos priemonių likučiai kartu su originalia gamintojo pakuote turi būti rūšiuojami atskirai kaip pavojingosios atliekos ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

p.)

1.2. AEROZOLIŲ BALIONĖLIAI

5 pav. Aerozolių balionėlių pavyzdys (1)

Buityje susidarančių pavojingųjų atliekų kontekste terminas „aerolis“ apibūdina įvairius išpurškiamus gaminius, supakuotus į pakartotinai neužpildomus slėginius indus. Jie apima buitinių vartotojų naudojamus purškiamus skysčio ir putų pavidalo produktus.

Aerozolių balionėliuose gali būti paliktas pradinių medžiagų likutis, kuris gali būti pavojingas, **degus** (pvz., automobiliniai produktai, insekticidai, avalynės priežiūros priemonės, plaukų lakas) arba **toksiškas** (pvz., chlorintų tirpiklių puršikliai ar kai kurios valymo priemonės). Aerozoliuose taip pat yra propelentas – dujos, išstumiančios aerolio aktyviąją medžiagą (pvz., butanas), kurios gali būti **degios**. Labai senuose aeroliuose gali būti chlorfluorangliavandenilių (CFC) arba fluorintų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (F-dujų), kurios ardo ozono sluoksnį ir prisideda prie klimato kaitos. Todėl bendras balionėliuose likusių dujų kiekis gali būti didelis ir, jeigu šie balionėliai nebus tvarkomi tinkamai, gali sukelti **gaisrą ar sprogimą**.

Aerozolių balionėliai, kuriuose yra pavojingųjų medžiagų likučių ir ant kurių pakuotės yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma, klasifikuojami tokiu atliekos kodu:

- 16 05 04* – dujos slėginiuose konteineriuose (įskaitant halonus), kuriuose yra pavojingųjų medžiagų.
- 16 05 05 – dujos slėginiuose konteineriuose, nenurodytos 16 05 04.

Tvarkymo rekomendacijos

Aerozolių balionėliai, kuriuose yra pavojingųjų ir nepavojingųjų medžiagų likučių: aerolių balionėliai su medžiagų likučiais originalioje gamintojo pakuotėje turi būti rūšiuojami atskirai kaip pavojingosios atliekos ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

1.3. DAŽAI, LAKAI, RAŠALAS IR KLIJAI

6 pav. Dažų, lakų, rašalo ir klijų pavyzdys (1)

- **Dažai** yra tirpiklių, pigmentų, mineralų, dervų, paviršinio aktyvumo medžiagų ir kitų priedų mišiniai.
- **Lakai** yra tirpiklių, sintetinių polimerų, aliejų, dervų ir kt. medžiagų mišiniai.
- **Rašalas** gali būti sudarytas iš tirpiklių, pigmentų, dervų, lubrikantų, paviršinio aktyvumo medžiagų ir kt.
- **Klijai** yra tirpiklių, skiediklių, minkštiklių, užpildo mišiniai. Klijų sudėtyje randamos tokios medžiagos kaip acetonas, akrilo rūgštis, ftalatai, dervos ir kt.

Dažų ir tirpiklių atliekos, kuriose yra pavojingųjų medžiagų, sudaro didelę buityje susidarančių pavojingųjų atliekų dalį. Dažų ir lakų formulės per pastaruosius kelerius metus labai pasikeitė, pašalinus / sumažinus naudojamų sunkiųjų metalų kiekį ir pereinant prie vandens pagrindo dažų, kuriuose yra mažesnė lakiųjų organinių junginių (LOJ) koncentracija.

Nors didelė dalis buityje naudojamų dažų ir kt. minėtų medžiagų gali būti nepavojingi, tačiau juos reikia surinkti atskirai, nes išsilieję jie gali užteršti gruntą, rūšiavimo talpas ar kitus atliekų srautus.

Pavojingi dažai ir tirpikliai paprastai yra specializuoti, pramoniniai, komerciniai ar senesni dažai, pažymėti kaip pavojingi produktai. Išsilieję dažai gali sukelti ilgalaikį neigiamą poveikį vandens aplinkai. Dažų skardinės, jas pašildžius gali išsipūsti, todėl dažai gali ištekėti ar net sprogti. Daugelis tirpiklių pagrindu pagamintų dažų nuėmiklių, dažų skiediklių (pvz., terpentino) ir medienos konservantų taip pat yra **degūs** ir **toksiški** žmogui bei aplinkai.

Dažai, rašalas, klijai ir dervos klasifikuojami atliekos kodu 20 01 27*. Praktiškai tuščios pakuotės nuo alyvų, dažų, lako, rašalo, klijų, tirpiklių ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6 p.)

Tvarkymo rekomendacijos

Pavojingumą nusakančiais simboliais ir pavojaus piktogramomis žymimi dažų, lako, rašalo, klijų likučiai kartu su originalia gamintojo pakuote turi būti rūšiuojami atskirai ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybių nurodytas vietas.

1.4. NEPROFESIONALIAJAM NAUDOJIMUI SKIRTI PESTICIDAI BEI TRĄŠOS

7 pav. Neprofesionaliajam naudojimui skirti pesticidai bei trąšų pavyzdys (1)

Pesticidai (kitai – augalų apsaugos produktai) – tai cheminiai mišiniai, skirti augalams ar augaliniais produktams apsaugoti nuo visų kenksmingų organizmų arba užkirsti kelią tokių organizmų veikimui. Pagal veikimo būdą jie skirstomi į herbicidus (skirti nepageidaujamiems augalams naikinti), fungicidus (skirti augalų grybinėms ligoms gydyti), insekticidus (skirti kenkėjams naikinti) ir pan. Neprofesionalūs naudotojai gali įsigyti ir naudoti mėgėjiškai sodininkystei tik tuos produktus, kurie skirti neprofesionaliems naudotojams. Augalų apsaugos produktų neprofesionaliajam naudojimui draudžiama naudoti profesionaliajam naudojimui skirtus augalų apsaugos produktus.

Sodo cheminės medžiagos paprastai nereaguoja, tačiau gali būti toksiškos žmogui ir aplinkai arba oksiduojančios. Trąšos yra oksiduojančios medžiagos ir gali būti sprogios, jei yra veikiamos šilumos šaltinio, o patekusios ant odos ir į akis bei įkvėpus nuodingų garų, yra toksiškos. Kai kurie pesticidai gali būti patvarūs ir bioakumuliaciniai, o prarijus gali būti toksiški, taip pat gali dirginti akis ir odą.

Pesticidai ir trąšos klasifikuojami atliekos kodu 20 01 19*. Praktiškai tuščios pakuotės nuo pesticidų ar trąšų ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktogramos visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6 p.)

Tvarkymo rekomendacijos

Pavojingumą nusakantiais simboliais ir pavojaus piktogramomis pažymėtų pesticidų ir trąšų likučiai kartu su originalia gamintojo pakuote turi būti rūšiuojami atskirai ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

1.5. FOTOGRAFIJOS CHEMIKALAI

8 pav. Fotografijos chemikalų pavyzdys (1)

Atsiradus skaitmeninei fotografijai, šios kategorijos pavojingųjų atliekų sumažėjo, tačiau kai kuriuose namų ūkiuose vis dar ryškinamos fotojuostos ir spausdinamos nuotraukos naudojant didelius kiekius pavojingų cheminių medžiagų. Fotografijos chemikalų skystųjų atliekų sudėtyje yra tokių medžiagų kaip hidrochinonas, natrio sulfatas, sidabras, gyvsidabrio chloridas, kadmio, ferocianidas, rūgštys ir formaldehydai. Jų randama ryškinimo vonelių atliekose, ryškų atliekose, balikliuose, fiksažuose ir fiksažų atliekose.

Fotografijos cheminės medžiagos klasifikuojami atliekos kodu 20 01 17*. Praktiškai tuščios pakuotės nuo fotografijos cheminių medžiagų ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6 p.)

Tvarkymo rekomendacijos

Pavojingumą nusakančiais simboliais ir pavojaus piktogramomis pažymėtų fotografijos chemikalų likučiai kartu su originalia gamintojo pakuote turi būti rūšiuojami atskirai ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas. Visos pavojingosios medžiagos ir mišiniai turi būti originalioje pakuotėje, sandariai uždarytos, kad neišsipiltų.

1.6. PAVOJINGOMIS MEDŽIAGOMIS UŽTERŠTOS PAKUOTĖS

9 pav. Pakuočių pavyzdžiai: a) „praktiškai tuščia“ pakuotė ir b) pakuotės su medžiagų likučiais (su turiniu) (1)

Siekiant teisingai išrūšiuoti buityje susidarančias pakuotes nuo pavojingųjų medžiagų ir mišinių, svarbu nusistatyti, kada pakuotė laikoma „tuščia“, tiksliau „praktiškai tuščia“.

„Praktiškai tuščia“ pakuotė (1) – tai tinkamai ištuštinta pakuotė (be jokių likučių, kaip antai miltelių likučiai, nuosėdos ir lašai; išvalyta šepetiu, išvalyta mentele), išskyrus neišvengiamus likučius, netaikant papildomų priemonių (pvz., tokių kaip šildymas). Pakuotė laikoma tinkamai ištuštinta, jeigu vėl bandant ją tuštinti, pvz., ją apvertus, niekas nebelaša arba nebeiškrenta kietųjų likučių.

Kai pakuotėje esama likučių, kurių įprastais būdais pašalinti neįmanoma (pvz., dėl angos dydžio arba medžiagos pobūdžio), atliekas reikėtų rūšiuoti ir tvarkyti ne kaip pakuočių atliekas, o kaip medžiagos likučių atliekas (žr. 1.1-1.5 p).

Šios pavojingos atliekos priskiriamos atliekų kodams:

- 15 01 10* – pakuotės, kuriose yra pavojingųjų medžiagų likučių arba kurios yra jomis užterštos;
- 15 01 11* - metalinės pakuotės, įskaitant suslėgto oro talpyklas, kuriose yra pavojingųjų kietų poringų rišamųjų medžiagų (pvz., asbesto).

Tvarkymo rekomendacijos

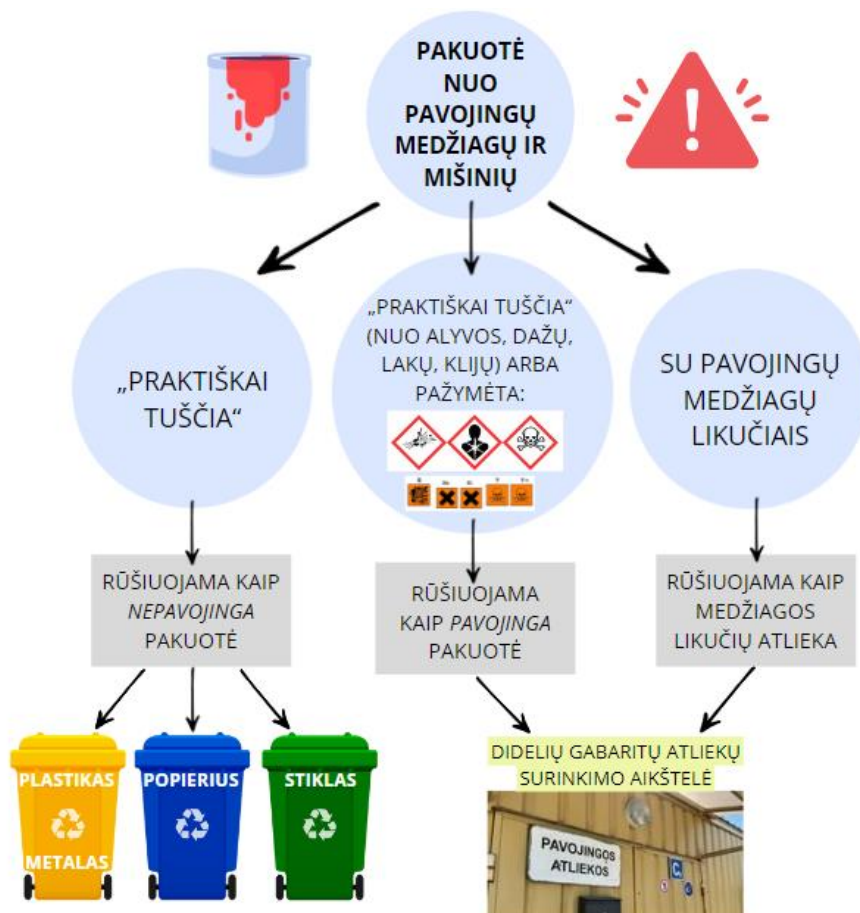
Pakuočių atliekos, kuriose yra pavojingųjų medžiagų ir mišinių (pavyzdžiui, išvardytų pirmesniuose skirsniuose) likučių, laikomos pavojingosiomis atliekomis ir jų negalima išmesti / išpilti į kanalizaciją ar mišrių komunalinių atliekų konteinerius. Jos turi būti surenkamos atskirai bei pristatomos į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas. Visos pavojingosios medžiagos ir mišiniai turi būti originalioje pakuotėje, sandariai uždarytos, kad neišsipiltų.

SVARBU! Šios praktiškai tuščios pakuotės VISADA priskiriamos pavojingosioms atliekoms:

- jeigu jose buvo supakuotos sprogiosios, pavojingos sveikatai ar ūmaus toksiškumo medžiagos, ir/ar pažymėtas atitinkamomis pavojaus piktogramomis;
- metalinės pakuotės, kuriose esama pavojingųjų kietų poringų rišamųjų medžiagų (pvz., asbesto senoje ugniai atsparioje pakuotės medžiagoje), įskaitant tuščias suslėgto oro talpyklas;
- praktiškai tuščios pakuotės nuo alyvos bei dažų, lakų, klijų, tirpiklių, rašalo ir panašių medžiagų, naudojamų statybos ir remonto darbams, nes šių pakuočių negalima praskalauti ir likučių pilti į kanalizaciją, todėl pakuotės iš vidaus lieka padengtos pavojingomis medžiagomis. Be to, DGASA darbuotojai neturi galimybių patikrinti, ar tarkime pakuotėje nuo nepavojingų dažų, nebuvo laikomi kiti pavojingi skysčiai.

Visos kitos pakuotės, kuriose buvo kitų pavojingųjų medžiagų ir mišinių, ir kurios yra praktiškai tuščios ir be likučių viduje, papildomai neužterštos išorėje, gali būti klasifikuojamos kaip nepavojingosios pakuočių atliekos ir rūšiuojamos atsižvelgiant į medžiagą, iš kurios jos pagamintos, pvz., plastikinė, popieriaus, metalo ar stiklo pakuotė.

Praktiškai tuščios pakuotės nuo skalbiklių, ploviklių, valiklių, šveitiklių, t. y. nuo visų tų buitinės chemijos produktų, kurie įprastai naudojant patenka į kanalizaciją, turėtų būti išnaudojami, pagal galimybes, visiškai ir iki galo. Šias pakuotes rekomenduojama išvalyti ir/arba praskalauti. Pašalinus pavojingųjų medžiagų likučius, sumažinsime pavojingųjų pakuočių kiekius ir turėsime tik tuščias pakuotes, kurias bus galima rūšiuoti kaip nepavojingąsias į stiklo, plastiko, popieriaus ir metalo kontenerius.

10 pav. Pakuočių nuo pavojingųjų medžiagų ir mišinių rūšiavimas

2. BUITINĖS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS ATLIEKOS

2.1. VAISTAI

11 pav. Vaistų atliekų pavyzdys (1)

Namų ūkiuose dažniausiai randama įvairių vaistų, tokių kaip analgetikai, antibiotikai, hormonų pakaitalai, geriamieji chemoterapijos vaistai ir antidepresantai, kurių didelė dalis tampa atliekomis.

Atskiras vaistinių preparatų atliekų surinkimas yra svarbus, neatsižvelgiant į tai, ar konkretūs produktai priskiriami pavojingosioms, ar nepavojingosioms atliekoms, nes iš namų ūkių jie gali patekti į aplinką.

Prie pavojingųjų vaistinių preparatų atliekų priskiriami tik citotoksiniai ir citostatiniai vaistai, skirti vėžiniams susirgimams gydyti. Šių vaistų atliekų kodas 20 01 31. Visų kitų vaistų ir vaistinių preparatų atliekos priskiriamos nepavojingų atliekų kodui 20 01 32 – vaistai, nenurodyti 20 01 31*

Tvarkymo rekomendacijos

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Farmacijos įstatymu, iš gyventojų vaistiniai preparatai nemokamai priimami vaistinėse. Veterinarijos vaistinės privalo iš gyventojų nemokamai priimti veterinarinius vaistus.

SVARBU atkreipti dėmesį, kad maisto papildai nėra vaistai, o priskiriami prie maisto produktų. Maisto papildai šalinami kartu su mišriomis komunalinėmis atliekomis (ar maisto atliekomis jei yra atskiras maisto atliekų rūšiavimas ir surinkimas), atskiriant pakuotę. Pakuotės nuo maisto papildų rūšiuojamos kaip nepavojingosios pakuotės ir metamos atitinkamai į popieriaus, plastiko ar stiklo rūšiavimo kontenerius.

2.2. AŠTRŪS INSTRUMENTAI IR KITOS GALIMAI UŽKREČIAMOS ATLIEKOS

12 pav. Aštrių instrumentų ir kitų galimai užkrečiamųjų atliekų pavyzdys (1)

Užkrečiamosios atliekos – atliekos, kuriose yra gyvybingų mikroorganizmų ar jų toksinų, kurie turimomis žiniomis ar remiantis patikimomis prielaidomis sukelia žmonių ar kitokių gyvųjų organizmų ligas. Šios rūšies atliekos paprastai susidaro ligoninėse, laboratorijose ir susijusiose sveikatos priežiūros įstaigose. Tačiau panašių atliekų gali susidaryti dėl savarankiško pacientų gydymosi ir priežiūros namuose, nedalyvaujant sveikatos priežiūros darbuotojams. Tai gali būti pacientų panaudotos adatos, skirtos tam tikriems sutrikimams gydyti, įskaitant diabetą, taip pat savikontrolės diagnostinių priemonių, skirtų užkrečiamoms infekcinėms ligoms gydyti, atliekos, tvarsliaiva ir pan.

Tinkamo atskirai surinktų užkrečiamųjų komunalinių atliekų kodų sąrašo nėra. Šiuo metu tokioms namų ūkiuose susidarančioms atliekoms galima taikyti atliekų sąrašo kodą 20 03 01 – mišrios komunalinės atliekos.

Tvarkymo rekomendacijos

Lietuvos higienos norma HN 66:2013 „Medicininų atliekų tvarkymo saugos reikalavimai“ taikoma atliekoms, susidarančioms sveikatos priežiūros įstaigose, pavyzdžiui, ligoninėse, laboratorijose ir veterinarijos klinikose, bet netaikomos namuose susidarančioms sveikatos priežiūros atliekoms, kurių atskiro surinkimo sistemos nėra, išskyrus panaudotus vaistus (kaip aprašyta 2.1. p.). Tvarsliaiva, panaudoti švirkštai ir kitos galimai užkrečiamosios atliekos, susidariusios pas gyventojus buityje, turi būti saugiai šalinamos kartu su mišriomis komunalinėmis atliekomis. Kaip rekomenduoja sveikatos priežiūros specialistai, panaudotus švirkštus geriausia šalinti kartu su adata, kad ją nuimant nebūtų įsidūrimo rizikos; tada sudėti į sandarias talpyklas (pvz., metalinius užsukamus indelius), ant talpyklų reikėtų užrašyti ar užklijuoti, kad tai yra aštrūs daiktai. Tokią paruoštą talpyklą galima dėti į plastikinį šiukšlių maišą ir tada jau galima šalinti į mišrių komunalinių atliekų konteinerį.

3. STATYBOS IR GRIOVIMO ATLIEKOS

3.1. ASBESTO ATLIEKOS

13 pav. Asbesto atliekų pavyzdys (1)

Terminu „asbestas“ apibūdinama serpentino ir amfibolinių grupei priskiriamų natūralių mineralinių silikatinių pluoštų grupė. Asbestas yra pavojinga pluoštinės struktūros mineralinė medžiaga, kuri įkvėpus sukelia stiprų, galimai mirtiną ilgalaikį poveikį sveikatai, įskaitant vėžį. Asbestas yra medžiaga, priskiriama 1 kategorijos kancerogenams.

Žemiau sąraše pateikiama daugiau medžiagų, turinčių asbesto, pagal pavojingumą mažėjančia tvarka:

- vamzdžių ir boilerių izoliacinės medžiagos, įskaitant purškiamas;
- izoliacinės lentos, atsparios ugniai, naudojamos durų panelėse, pertvarose, lubų panelėse, taip pat kaitlenčių, orkaičių ir šildytuvų izoliacijai;
- lynų izoliacija arba suspaustos tarpinės vamzdynams;
- profiliuotos cementinės stogo dangos lakštai ir čerpės;
- cementiniai vamzdžiai, dūmtakiai, latakai ir vandens rezervuarai;
- vinilinės grindų plytelės ir bituminiai klijai;
- tekstūruotos dangos ir dažai, kuriuose yra asbesto;
- linoleumas, kuriame yra asbesto;
- išlieti gaminiai, tokie kaip cisternos ir rezervuarai;
- bituminė danga ir drėgmei atsparūs sluoksniai.

Asbesto turinčios statybinės medžiagos ar izoliacinės medžiagos klasifikuojamos atliekos kodais 17 06 05* ar 17 06 01*.

Tvarkymo rekomendacijos

Buityje susidarancios statybinių ir izoliacinių medžiagų atliekos, kuriose gali būti asbesto, turi būti tvarkomos kaip pavojingosios atliekos: saugiai supakuotos sandarioje pakuotėje (dvigubuose plastikiniuose maišuose, plastikinėje pakuotėje, uždaruose konteneriuose ir pan.), kad nedulkėtų ir nekeltų pavojaus žmonių sveikatai, turi būti pristatytos į DGASA arba perduotos kitoms šias atliekas tvarkančioms įmonėms. Kadangi anksčiau asbestas buvo naudojamas ir automobilių stabdžių kaladėlių įdėklų gamybai, tokių nuo senų laikų užsilikusių stabdžių kaladėlių gali būti rasta ir senuose garažuose.

4. AUTOMOBILIŲ PRIEŽIŪROS PRIEMONIŲ ATLIEKOS

4.1. TEPALŲ, DEGALŲ FILTRAI IR UŽTERŠTOS SUGERIANČIOS MEDŽIAGOS

14 pav. Tepalų, degalų filtrų ir užterštų sugeriančiomis medžiagomis atliekų pavyzdys (1)

Automobilių tepalų ir degalų filtrai gali tapti buitinių atliekų dalimi, kai vairuotojai patys remontuoja savo automobilius. Dėl šios veiklos taip pat gali susidaryti kitų tepalų prisigėrusių atliekų, pavyzdžiui, skudurų ir pirštinių. Automobilių degalų bei tepalų filtruose yra metalo ir filtruojančios medžiagos, alyvos, degalų likučių. Atskirai surenkant atliekas panaudoti filtrai yra tinkami antriniam perdirbimui, nes jie pagaminti iš plieno. Visi juose likę tepalai gali būti regeneruojami naudojant tepalų filtrų presus.

Tepalų, degalų filtrai ir užterštos sugeriančios medžiagos klasifikuojamos šiais atliekų kodais:

- 16 01 07* – tepalų filtrai
- 16 01 21* – pavojingos sudedamosios dalys, nenurodytos 16 01 07–16 01 11, 16 01 13 ir 16 01 14 (degalų filtrai);
- 16 02 15* – pavojingos sudedamosios dalys, išimtos iš nebenaudojamos įrangos
- 15 02 02* – absorbentai, filtrų medžiagos (įskaitant kitaip neapibrėžtus tepalų filtrus), pašluostės, apsauginiai audiniai, užteršti pavojingosiomis medžiagomis.

Praktiškai tuščios pakuotės nuo tepalų, degalų filtrų, užterštų sugeriančių medžiagų ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6 p.)

Tvarkymo rekomendacijos

- Automobilių degalų ir tepalų filtrai bei tepalais užterštos sorbuojančios medžiagos (pašluostės, rūbai ir pan.) yra pavojingosios atliekos ir turi būti rūšiuojamos atskirai;
- Automobilių degalų ir tepalų filtrus galima palikti automobilių remonto dirbtuvėse, jei naudojamosi šių dirbtuvių paslaugomis;
- Šio tipo atliekas galima pristatyti į leidimus turinčias pavojingąsias atliekas tvarkančias įmones, kurių adresus galima rasti savivaldybių ir Aplinkos ministerijos interneto svetainėse;
- Automobilių degalų ir tepalų filtrų atliekas galima pristatyti į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

4.2. AUTOMOBILIŲ PRIEŽIŪROS PRIEMONĖS

15 pav. Automobilių priežiūros priemonių pavyzdys (1)

Daugelis automobiliuose naudojamų arba jiems valyti ir prižiūrėti skirtų medžiagų bei mišinių yra pavojingi žmonių sveikatai ir aplinkai. Pavyzdžiui, pagrindinė aušinamųjų skysčių sudedamoji dalis yra toksiška žmogaus sveikatai medžiaga etilenglikolis. Aušinamieji skysčiai, kaip ir kiti automobilyje esantys skysčiai, pavyzdžiui, stabdžių skystis ar tepamoji alyva, turi būti reguliariai keičiami.

Identifikuoti ar automobilių priežiūros priemonės turi pavojingųjų savybių, padeda ant pakuotės esantys pavojingumą nusakantys simboliai (pavojaus piktogramos)

Automobilių priežiūros priemonės, paviršių poliruokliai, aušinamieji skysčiai ir tepamoji alyva (tepalas) klasifikuojami šiais atliekų kodais:

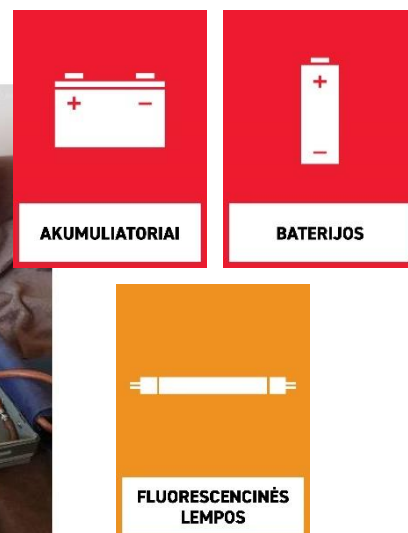
- 13 02 08* – kita variklio, pavarų dėžės ir tepamoji alyva (tepalai);
- 13 05 07* – naftos produktų/vandens separatorių tepaluotas vanduo
- 16 01 13* – stabdžių skysčiai;
- 16 01 14* – aušinamieji skysčiai, kuriuose yra pavojingųjų medžiagų;

Praktiškai tuščios automobilių priežiūros priemonių, paviršių poliruoklių ir aušinamųjų skysčių pakuotės ant kurių yra nurodyta bent viena pavojingumo piktograma visada tvarkomos kaip pavojingosios atliekos (žr. 1.6 p.)

Tvarkymo rekomendacijos

Pavojingumą nusakančiais simboliais ar pavojaus piktogramomis pažymėtų automobilių priežiūros priemonių likučiai kartu su originalia gamintojo pakuote turi būti rūšiuojami atskirai ir pristatomi į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas. Visos pavojingosios medžiagos ir mišiniai turi būti originalioje pakuotėje, sandariai uždarytos, kad neišsipiltų.

5. ATLIEKOS, KURIOSE YRA GYVSIDABRIO

16 pav. Atliekų, kuriose yra gyvsidabrio pavyzdys (1)

Įkvėpus arba prarijus **GYVSIDABRIS** yra labai nuodingas žmonėms ir gyvūnams. Jis taip pat nuodingas vandens organizmams. Buitinės atliekos, kuriose yra gyvsidabrio, apima senas gyvsidabrio baterijas ir gyvsidabrio termometrus.

Produktai, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio ir kuriuos draudžiama eksportuoti, importuoti ir gaminti nuo Reglamento (ES) 2017/852 II priede nustatytų datų:

- baterijos ir akumuliatoriai;
- tam tikra elektros ir elektroninė įranga (pavyzdžiui, jungikliai ir relės, lempos);
- kosmetikos gaminiai, pesticidai (augalų apsaugos produktai);
- biocidai ir vietiskai vartojami antiseptikai, matavimo prietaisai, kt.

Atliekos, kuriose yra gyvsidabrio klasifikuojamos šiais atliekų kodais:

- 06 04 04* - atliekos, kuriose yra gyvsidabrio;
- 20 01 21* – dienos šviesos lempos ir kitos atliekos, kuriose yra gyvsidabrio;
- 20 01 33* – baterijos ir akumuliatoriai, nurodyti 16 06 01, 16 06 02 arba 16 06 03, nerūšiuotos baterijos ar akumuliatoriai, kuriuose yra tos baterijos.

Tvarkymo rekomendacijos

Jei buityje dar yra likusių gaminių ar produktų, kuriuose yra gyvsidabrio, jų jokių būdu negalima šalinti išmetant į mišrių komunalinių atliekų kontenerius. Tokios atliekos turi būti rūšiuojamos atskirai, saugiai supakuojant, kad nesudužtų ir gyvsidabris neištekėtų į aplinką, ir pristatomos į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

6. ELEKTROS IR ELEKTRONINĖS ĮRANGOS ATLIEKOS

Elektros ir elektroninės įrangos (toliau – EEĮ) atliekos tvarkomos pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2012/19/ES Dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų. EEĮ atliekų direktyva skirta skatinti ir reguliuoti elektros ir elektroninės įrangos atliekų surinkimą, pakartotinį naudojimą, perdirbimą ir panaudojimą.

EEĮ atliekos **niekada negali būti šalinamos su mišriomis atliekomis**, tai rodo pavaizduotas perbrauktas šiukšliadėžės simbolis.

Kadangi šios rekomendacijos yra skirtos identifikuoti PAVOJINGĄSIAS atliekas, todėl svarbiausias tikslas yra padėti įvertinti ir nustatyti, kurios EEĮ atliekos turėtų būti priskirtos pavojingųjų kategorijai.

Būtina pažymėti, kad ne visos EEĮ atliekos yra pavojingosios, pvz., viryklės ir skalbimo mašinos yra **nepavojingosios**, o šaldytuvai ir šaldikliai yra **pavojingosios** atliekos dėl juose esančio aušinimo skysčio.

Tvarkymo rekomendacijos

Bet kokia namų ūkiuose susidariusi elektros ir elektroninė įranga, nepriklausomai nuo jos rūšies, turi būti perduota EEĮ atliekų tvarkytojams. Tai galima padaryti keliais būdais:

- Gyventojai gali nemokami priduoti EEĮ atliekas prekybos vietoje, kurioje prekiaujama EEĮ;
- Smulkios EEĮ atliekas (lemputės, virduliai, skrudintuvai, mikseriai, telefonai ir pan.) gyventojai gali nemokamai palikti įvairiose vietose esančiuose specializuotuose EEĮ atliekų konteneriuose;
- Gyventojai gali nemokamai atiduoti EEĮ atliekas specializuotiems EEĮ atliekų surinkėjams;
- Gyventojai gali nemokamai atvežti tokias atliekas į DGASA arba į savivaldybės nurodytas vietas.

Pavojinga elektros ir elektroninė įranga klasifikuojamos šiais atliekų kodais:

- 20 01 21* – liumisencinės lempos;
- 20 01 23* – nebenaudojama įranga, kurioje yra chlorfluorangliavandenilių (pvz., šaldymo įranga su freonu (šaldytuvai, šaldikliai ir pan.);
- 20 01 33* – baterijos ir akumuliatoriai;
- 20 01 35* – elektros ir elektroninė įranga, kurioje yra pavojingų sudedamųjų dalių:
 - o 20 01 35 01* – temperatūros keitimo įranga (pvz., šaldymo įranga be freono (šaldytuvai, šaldikliai ir panašiai; oro kondicionavimo, drėgmės pašalinimo (sausinimo) įranga, šilumos siurbiai, kita įranga, kurioje yra šaltnešis); radiatoriai, kuriuose yra alyvos ir kita temperatūros keitimo įranga);
 - o 20 01 35 02* – ekranai, monitoriai ir įranga, kurioje yra ekranų, kurių paviršiaus plotas didesnis nei 100 cm² (pvz., katodinių spindulių kineskopai (CRT), LCD ekranai (dažniausiai naudojami nešiojamuosiuose kompiuteriuose, televizoriuose ir kompiuterių monitoriuose));

- 20 01 35 04* – stambi įranga (bent vienas iš išorinių išmatavimų didesnis nei 50 cm) (pvz., spausdinimo, kopijavimo įranga ir pan.);
- 20 01 35 05* – smulki įranga (nė vienas iš išorinių išmatavimų neviršija 50 cm) (pvz., dūmų detektoriai, spausdintuvai, seni mobilieji telefonai, nešiojami DVD grotuvai su LCD ekranais ir pan.);
- 20 01 35 06* – smulki IT ir telekomunikacijų įranga (nė vienas iš išorinių išmatavimų neviršija 50 cm)

LITERATŪROS ŠALTINIAI

Buityje susidarančių pavojingųjų atliekų identifikavimo, klasifikavimo ir rūšiavimo vadovas parengtas remiantis šiais literatūros šaltiniais, kuriuose galite rasti daugiau aktualios ir pagal poreikį atnaujinamos informacijos apie pavojingų atliekų rūšiavimą:

1. **Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija** (2023) *Vieninga pavojingųjų atliekų identifikavimo metodika*. Nuoroda: <https://pavojingosiosatliekos.lt/metodika/>
2. **Lietuvos Respublikos aplinkos ministro** 2023 m. liepos 24 d. *įsakymas Nr. D1-246 dėl pavojingųjų atliekų identifikavimo ir klasifikavimo metodikos patvirtinimo*. Nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ac1dd9302a5811eea0b6cad9848a9596?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=4ef9adae-4342-43f9-99e2-0e4528524bc0>